

УДК 94:929(477)«1914/1947»

Ярослав АНТОНЮК*

Життєпис одного із засновників УПА: Микола Колтонюк-Якимчук

У статті досліджено життєвий шлях Миколи Колтонюка-Якимчука. Доведено, що він відіграв важливу роль в українському визвольному русі на Волині й Західному Поліссі. Зокрема, організував підпільні осередки ОУН, забезпечував умови для створення повстанських загонів, які згодом стали основою Української повстанської армії, був першим керівником групи «Тури». Незважаючи на конфлікт із керівництвом, до останніх хвилин життя залишався непорушним у своїх переконаннях.

Ключові слова: Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська армія, Група «Тури».

Життєвий шлях людини є віддзеркаленням певних суспільних викликів. Найбільш помітно вони проявляються у переломні періоди розвитку суспільства, коли відбуваються масштабні соціально-економічні та політичні зміни. Таким етапом української історії була середина ХХ ст. Саме у цей час населення Волині й Західного Полісся відіграло ключову роль в українському визвольному русі. Їх лісисто-болотистий ландшафт сприяв виникненню Української повстанської армії (далі – УПА). Вона зуміла консолідувати навколо себе значну частину населення регіону та значно пришвидшити формування національної свідомості. Вагому роль у цьому процесі відіграв Микола Колтонюк-Якимчук.

Його постать доволі часто згадувалася в історичних дослідженнях, але біографічні довідки обмежувалися лише кількома лаконічними рядками. З-поміж опублікованих джерел найбільше інформації про діяльність Миколи Колтонюка-Якимчука вдалося віднайти у книзі спогадів Сергія Мазурця, а також 2-му, 14-му, 15-му, 16-му томах «нової серії» «Літопису УПА».

Джерельною базою статті стали здебільшого неопубліковані документи Галузевого державного архіву Служби безпеки

---

* *Антонюк Ярослав Миколайович* – кандидат історичних наук, співробітник ГДА СБ України.

України та Державного архіву Волинської області. Уведення їх до наукового обігу дозволило дослідити складний життєвий шлях одного із засновників УПА на північно-західних українських землях (далі – ПЗУЗ).

Народився Микола 23 лютого 1914 р. у багатодітній сім'ї службовця Фоми Колтонюка в містечку Рижанківка Київської губернії*. Ймовірно його батьки походили з містечка Маневичі** де мешкали до Першої світової війни. У сім'ї було п'ятеро синів й така ж кількість дочок. 1919 р. Колтонюки оселилися у містечку Піддубці Луцького повіту Волинської губернії^{3*}. Невідомо чому, але односельчани знали Миколу під двома прізвищами: Колтонюк, як він себе сам називав в автобіографії¹, а також і за поширеним в Піддубцях – Якимчук². Крім того, Микола мав вуличне підліткове прізвисько «Гріша»³.

Після закінчення чотирьох класів місцевої школи, у 1924 р. Микола влаштувався на службу до заможного німця в колонію Варянівку Рожищенського р-ну Волинської обл. Через рік він повернувся з заробітків до батьків й допомагав їм по господарству. Водночас періодично працював робітником на млині. Наприкінці 1929 р. власник вирішив його розібрати й Микола залишився без роботи. Не бажаючи бути тягарем для сім'ї, за порадою батька він працював робітником парового млина⁴ чеха Цмунда⁵. Понад рік вивчав роботу газогенератора «Деутз» по-

* Нині с. Рижанківка Звенигородського р-ну Черкаської обл.

** Нині смт Маневичі Волинської обл.

^{3*} Нині с. Піддубці Луцького р-ну Волинської обл.

¹ Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України), ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 148.

² Книга скорботи України. Волинська область / Упоряд. О. Сушук. – Т. 3: Луцький, Локачинський райони. – Луцьк: Надстир'я, 2011. – С. 164, 167–168.

³ Семенюк С. Іншої республіки не потребуємо // Народна трибуна (Луцьк). – 1992. – 10 вересня.

⁴ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 148.

⁵ Мазурець С. Повстанськими стежками. Розповіді очевидця. – Луцьк, 2002. – С. 55.

тужністю шістдесят кінських сил. Лише після цього зайняв бажану посаду помічника машиніста та відповідав за дванадцятигодинну нічну зміну⁶.

Відчуваючи потяг до знань, Микола намагався компенсувати його читанням книг та газет⁷. Задля цього весною 1933 р. вступив до місцевого осередку товариства «Відродження», очолюваного Анатолієм Козярем*. Восени того ж року, за його наказом, Микола виїхав за українською літературою до Луцького філіалу «Відродження». По прибуттю зустрівся з Іваном Скоп'юком**, який передав йому кілька п'єс та журнал «Рідна школа», а також повідомив, що недавно був арештований поліцією, тому за ним ведеться спостереження. На Ба-

Микола Колтонюк
у юнацькі роки.

зильянівському шосе, біля мосту на північне передмістя Красне, Микола помітив поліцейського та людину в цивільному, які йшли йому назустріч. Раптово цивільний повернув в сторону, а поліцейський підійшов до Колтонюка та повідомив, що він є арештованим. У поліційному відділенні, на головній вулиці міста, згадуваний чоловік у цивільному вилучив п'єси та журнали. Запитав Миколу, де він останнім часом був та що робив. Після цього арештованого відвели у слідчий відділ, зробили ретельний обшук, сфотографували та посадили до камери. Через добу

⁶ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 148.

⁷ Пластуни у визвольних змаганнях. – Нью-Йорк: Б. в, 2002. – С. 16.

* *Козяр Анатолій Степанович* – «Володимир», «Гай», «Герасим», «Гнат», «Гордій». На той час провідник ОУН Піддубцівського р-ну.

** *Скоп'юк Іван Володимирович* – «Базавлук», «Борсук», «Дурчан», «Назар», «Нурчак», «Сильна Скеля», «Улас», «Чугайстер». На той час провідник ОУН Луцького повіту.

Миколу допитував начальник слідчого відділу Матушевич. Добряче вилаявши арештованого, вимагав від нього припинити будь-який зв'язок із «Відродженням». Отримавши згоду, відпустив Миколу додому.

Утім, доля Колтонюка надалі нерозривно переплелась з українською визвольною боротьбою. Перебуваючи у травні 1934 р. у колонії Олександрія Луцького р-ну, Микола зустрівся з Федором Заборовцем*, який залучив його до підпільної мережі Організації українських націоналістів. Як «кандидат у члени Організації», він проходив п'ятимісячний випробувальний термін. Читав «Декалог», підпільний часопис «Сурма», брошури – «Діяльна або визвольна політика», «Орган провладу українських націоналістів», «Бюлетень», «Юнак», «Конспірація», «Інструкція по залученню кадрів» та ін. Водночас Микола виконував окремі доручення підпілля. Зрештою, наприкінці вересня 1934 р. Федот Юревич** прийняв його у повноцінні члени ОУН. Першим завданням Миколи у новому статусі було залучення нових «кандидатів». Через місяць йому вдалося загітувати до підпільної мережі односельчанина Антона Козяра, який став «організаційним референтом станиці», а Микола – «бойовим». Увесь цей час він самостійно вивчав військову справу та забезпечував підпільний зв'язок. Займався японським бойовим мистецтвом «джиу-джитсу». Невдовзі його підвищили до посади «станичного» у підпорядкуванні Федора Заборовця⁸.

Весною 1937 р. Колтонюка призвали до польського війська. Службу він розпочав у 24-му піхотному полку у м. Хотов Краківського воєводства. Після відбуття маневрів спробував поступити до підофіцерської школи, та не вдалося пройти комісію. Далі Миколу прикріпили до «вартової сотні», що охороняла щойно збудовані бункери на польсько-німецькому кордоні.

---

* *Заборовець Федір* («Андрій», «Жен», «Жека», «Кучер», «Політик», «Польовий») – на той час культурно-освітній референт Луцького надрайону ОУН.

** *Юревич (Корнійчук) Федот* – на той час провідник ОУН Теремнівського району.

⁸ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 149.

Велике враження на Колтонюка справила загибель 23 травня 1938 р. у Роттердамі провідника ОУН Євгена Коновальця. Радісна реакція на згадану подію поляків, усвідомлення безглуздості своєї служби, моральні страждання, врешті-решт підштовхнули Колтонюка у червні того ж року до дезертирства. Будучи на нічному вартуванні, він почав вдавати з себе божевільного. Заявляв, що не може нічого запам'ятати. Після цього його відправили до Львівської психіатричної лікарні. Постійно знаходячись під наглядом, Микола змушений був терпіти лікування електричним струмом. Восени 1938 р. термін служби призовників 1914 р. завершився. Проте, Миколу не демобілізували, а перевели до Краківської психлікарні. Виснажений стражданнями, він вирішив покінчити життя самогубством. Вночі спустився на простирадлі і напав на чергового, сподіваючись на швидку смерть. Натомість черговий вдарив його прикладом по голові й непритомного віднесли назад до палати. Однак, Колтонюк вперто не полишав спроб самогубства.

Вдруге намагаючись «натрапити на кулю», він після втечі вирушив до прикордонних укріплень. Утім, дивовижним чином, доля знову вберегла Колтонюка від смерті. Нервуючи, він заблукав у темряві та натрапив на німецькі позиції. Того ж дня Колтонюка повернули полякам, які відправили «важкого пацієнта» до одиночної камери Краківської в'язниці «Монтелюпіх». Через добу його перевели до психіатричного відділення місцевого госпіталю. Втративши інтерес до життя, Колтонюк швидко «згасав» й перебував на межі смерті. Намагаючись позбутися «безнадійного хворого», у квітні 1939 р. військовий лікар повернув Миколу батькам⁹.

Знаходячись серед рідних та друзів, Колтонюк швидко одужував, а відновлення зв'язку із підпіллям ОУН повернули оптимізм й енергійність¹⁰. Особливо бадьорості надав подарунок Сергія Качинського* – британський револьвер марки «Енфілд»

⁹ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 150.

¹⁰ Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. Вид-я 3-є, доп. – К.: Укр. видав. спілка, 2007. – С. 853.

* Качинський Сергій Мефодійович («Іван», «Остап») – на той час провідник ОУН Костопільської округи.

калібру 11,6 мм. Найближчим часом Микола сподівався його застосувати щодо своїх кривдників – ненависних поляків.

Наприкінці липня Колтонюк отримав від «організаційного» керівника наказ – ретельно підготуватися до боїв з польським військом. Понад місяць він активно тренувався. Коли ж розпочалася війна, йому наказали зорганізувати «юнаків» для збору залишеної польськими військовими зброї та амуніції, що обурювало спрагло до помсти підпільника. Однак це завдання Микола виконав сумлінно. За кілька днів надіслав керівництву десяток автоматів, набої та інше військове майно. Тоді ж до Піддубців дійшли чутки, що уже недалеко «більшовики». Не бажаючи залишатися в «окупації», Колтонюк, Юревич, Заборовець та Гаврилюк* вирішили нелегально перейти німецько-радянський кордон. Вийшовши з села, під ранок вони почули у с. Полонка біля Луцька, що радянські танки рухаються по шосе у напрямі Володимир-Волинська. Порадившись, підпільники вирішили повернутися додому та ретельніше підготуватися до переходу кордону¹¹.

Вдома Колтонюк застав у приміщенні районної ради зібрання, де вирішувалося питання створення із місцевих селян «народної міліції». За порадою Юревича та Заборовця туди залучили Миколу Колтонюка. Через тиждень до Піддубців приїхала велика група радянських активістів з навколишніх сіл – Котів, Романів та Верхівка. Вони заявили, що мають від нової влади повноваження розпустити «народну міліцію». Після цього Колтонюк разом із Скоп'юком відправилися до Гаврилюка в с. Гаразджа Луцького р-ну. Йдучи лісом, вони обговорювали тактику боротьби за «советської дійсності». Скоп'юк радив Колтонюку вступити до комсомолу та проводити розвідку зсередини. Вочевидь пропозицію схвалили. Тому, повернувшись додому, Микола записався на вечірні «комсомольські лекції». Однак реалізувати заплановане не вдалося. Через два тижні до Колтонюка надійшов новий наказ від Качинського. Разом із Дзю-

---

* Гаврилюк Володимир Олексійович («Кармелюк», «Олекса») – на той час зв'язковий між Іваном Скоп'юком та Володимиром Робітницьким.

¹¹ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

мою* вони повинні були привезти з Білорусії гранати, закопані відступаючими поляками.

Ще на етапі підготовки Колтонюк дійшов висновку, що з його напарником «швидше можна з єврейського підвалу яблука вкрасти», ніж виконати завдання. Про це він одразу повідомив Качинського з вимогою замінити Дзюму. Підкреслював, що давно готував себе до подібної роботи й знає усі ризики. Після цієї розмови Микола отримав нового керівника – Мазурця**. За його завданням він повинен був налагодити втрачений зв'язок із членами ОУН Піддубцівського, Олицького та Цуманського районів, які ще не перейшли за кордон¹². Впродовж усієї зими 1939–1940 рр. Колтонюк, як провідник Піддубцівського повітового проводу ОУН, під псевдонімом «Щупак», приймав у підпільників присягу, відбирав найбільш здібних для вишколу й надсилав до Скоп'юка. Окремим оунівцям допомагав організувати нелегальний перехід кордону¹³.

Микола Колтонюк, 1939 р.

Наприкінці лютого 1940 р. «Щупак» отримав від Мазурця завдання налагодити зв'язок з Острожецьким районом. Через оунівця Тивонюка із с. Воротнів Луцького р-ну він отримав кон-

* Дзюма Іван Пантелеймонович – на той час провідник районного проводу ОУН (Милуші).

** Мазурець Степан Теодорович («Ванька», «Сатана») – на той час референт «Юнацтва» та заступник провідника Волинської Крайової екзекутиви ОУН.

¹² ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 153.

¹³ ГДА СБ України, м. Луцьк, ф. 5, спр. 6824, арк. 264.

такт на мешканця с. Острожець Млинівського р-ну Рівненської обл. «Чайку». Останній разом з місцевим вчителем організували підпільний осередок під назвою «Українське націоналістичне об'єднання». Після переговорів «Чайку» затвердили провідником ОУН Острожецького району¹⁴.

У цей час Скоп'юк санкціонував вбивство Любові Драницької із Піддубців, її звинуватили у співпраці із НКВС¹⁵. Цей теракт вразив Колтонюка, адже прямих доказів її зради не було наведено. Окрім того, Любов була нареченою його товариша – Качинського¹⁶. Вочевидь цей випадок підштовхнув «Щупака» до табору противників Скоп'юка.

У другій половині серпня 1940 р. до Колтонюка з інспекцією прибув «Орлик»*. Заслухавши усний звіт, він наказав відвести його на зустріч з Робітницьким** на Клеванину. По дорозі туди вони зупинялися в містечку Олиці. За ініціативи Мирона вирішено було провести «вишкіл» для членів місцевого осередку ОУН, який складався переважно із вчителів¹⁷. В Олиці «Щупака» наздогнав новий наказ Скоп'юка. Усі підпільники зобов'язувалися пробиратися через кордон на захід. Тимчасово їх повинні були замінити оунівці, які перебували на легальному становищі¹⁸. Спочатку планувався виїзд 4-х груп по 10–15 осіб із

---

¹⁴ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

¹⁵ *Кучерена М.* Історія Волині: 1939–1941 рр. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – С. 117.

¹⁶ *Ленартович О.* Український національно-визвольний рух на Волині в Другій світовій війні. – Луцьк: ВНУ ім. Л. Українки, 2011. – С. 138.

* *Мирон Дмитро* («Андрій», «Брюс», «Орлик», «Піп», «Роберт», «Свенціцький») – на той час Крайовий провідник ОУН на Західних Українських Землях.

** *Робітницький Володимир Микитович* («VIII», «Андрій», «Левко», «Микола», «Роман», «Степан») – на той час очолював Рівненський повітовий провід ОУН.

¹⁷ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

¹⁸ *Коц М.* У лабетах червоних вампірів (репресії радянських «визволителів» проти українських патріотів на теренах Волині в 1939–1941 рр.). – Луцьк: Надстир'я – Ключі, 2015. – С. 110.

Рівненщини, а далі – із Волинської області. Керівний склад залишав терен останнім. Передбачалося, що посаду Скоп'юка посіде «Севка»*.

Цього разу організаційна метушня врятувала «Щупака» від арешту. Прибувши 10 вересня до будинку Колтонюків, співробітники НКВС не застали Миколу вдома. У той час він перебував у с. Княгинині** на нараді Скоп'юка. Виявилося, що через Івана Климів^{3*} від Проводу ОУН в Кракові надійшов новий наказ – припинити евакуацію та усім повертатися до своїх теренів. Група оунівців на чолі з Робітницьким, яка уже знаходилася поблизу кордону, повернулася на Рівненщину. Вказівки Климів^{3*} роздратували Скоп'юка. На початку жовтня він скликав нову нараду керівництва ОУН на ПЗУЗ. Заявив, що відмовляється виконувати злочинні накази керівництва й створює власну «Крайову езекутиву»¹⁹. Натомість Закоштуй^{4*} гостро виступив проти такої позиції. Палко підтримуючи прибічників Степана Бандери, називав Андрія Мельника зрадником й засуджував зволікання Скоп'юка із визнанням зверхника. Суперечка завершилася збереженням нейтралітету²⁰. За результатами наради своїм заступником Скоп'юк призначив Мазурця, військовим референтом – Заборовця, організаційним – Закоштуя, суспільним – Робітницького, а адміністративно-фінансовим – Колтонюка²¹.

* «Севка» (прізвище та ім'я невідомі) – мешканець м-ка Олика Ківерцівського р-ну Волинської обл. Навчався у Варшаві. Призначений 1940 р. заступником провідника Волинської Крайової езекутиви ОУН. Розстріляний 22 червня 1941 р. співробітниками НКВС у Луцькій в'язниці.

** Нині с. Маяки Луцького р-ну Волинської обл.

^{3*} Климів Іван Степанович («555», «Аридник», «Гармаш», «Гриць», «Дем'ян», «Дмитрів», «Євген», «Заозерний», «Куліба», «Легенда», «Мармаш», «Приморка», «Семен») – на той час представник від Краківського проводу ОУН на ПЗУЗ.

¹⁹ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

^{4*} Закоштуй Ананій Микитович («Василь», «Вовк», «Крук», «Степан») – на той час був провідником Володимирсько-Горохівської округи ОУН.

²⁰ Ленартович О. Український національно-визвольний рух... – С. 139.

²¹ ГДА СБ України, м. Луцьк, ф. 5, спр. 6824, арк. 264.

Того ж місяця сім'ю Колтонюка, як неблагонадійних, депортували до Сибіру²². На цьому тлі особистою образою для «Щупака» був дозвіл Скоп'юка для членів ОУН підписувати зобов'язання про співпрацю з НКВС. У випадку своєчасного повідомлення про обставини вербування вони звільнялися від відповідальності. Це рішення Скоп'юка остаточно переконало Миколу, що «зверхником можна визнавати лише того підпільника, який діє у рамках законів ОУН й, незважаючи, на обставини продовжує визвольну боротьбу»²³.

Наприкінці лютого 1941 р. Скоп'юк скликав наступну «Конференцію» керівництва ОУН на ПЗУЗ. На ній знову обговорювалося питання розколу в ОУН на «мельниківців» та «бандерівців». Після тривалого обговорення усі вирішили визнати керівництво С. Бандери. З цим не погоджувався лише Скоп'юк. На знак протесту він подав у відставку й навіть хотів вийти з ОУН. Наприкінці наради прибув Климів, який вмовив Скоп'юка не полишати підпілля. Пропонував йому обрати посаду на інших теренах. Провідником ОУН на ПЗУЗ затвердили Робітницького, а його заступником – Закоштуя, які активно агітували за «бандерівців». Колтонюк певний час перебував разом з Робітницьким.

На території Острозежського району вони арештували «Чайку». На допиті останній зізнався, що минулого місяця був арештований співробітниками НКВС та відпущений додому із завданням вбити Колтонюка. Згідно з ухвалою «Організаційного» суду «Чайку» розстріляли, а на його місце призначили «Матвія». Після цього Колтонюк з Робітницьким вирушили на Клеванщину й Рівненщину. Роз'яснювали підпіллю ОУН необхідність підтримати «бандерівців». Звідти вони відправилися на Костопільщину до «Юрка»*. Поблизу с. Суськ натрапили на голову сільради та співробітника НКВС, які намагалися їх арештувати. У відповідь на загрозу, оунівці відкрили вогонь. Одного напад-

²² Державний архів Волинської обл. (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 19.

²³ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

* Рибак Григорій Миколайович («Бортник», «Гриць», «Дихавичний», «Юрко», «Явір») – на той час провідник ОУН Костопільської округи.

ника одразу вбили, а іншого – важко поранили. Через тиждень Колтонюк повернувся на свій терен та під псевдонімом «Василь» очолив Луцький надрайон ОУН. До його складу увійшли: Цуманський, Ківерцівський, Олицький, Теремнівський, Луцький та Острожецький райони²⁴.

На новій посаді «Василь» залишався недовго. 26 червня 1941 р. його викликав до Луцька Закоштуї та доручив перебрати командування українською поліцією від Пукси* й реорганізувати її. Коли до міста прибув Марченко**, Колтонюк був затверджений на посаді і підпорядковувався начальнику обласної поліції Миколі Когуту з с. Лаврова²⁵. За сприяння Колтонюка начальником Піддубцівської районної поліції був призначений «Став»^{3*}, а його заступником – «Нестор»^{4* 26}.

Одначе очолювати поліцію Луцька Колтонюку довелося недовго. Хтось доніс німцям про участь Колтонюка в підпільній мережі ОУН(б), й надійшов наказ його арештувати. На той час Колтонюк лікувався вдома у Піддубцях. Несподівано на подвір'я до нього зайшов співробітник поліції «Карколом»^{5*} і повідомив про небезпеку. Колтонюк перейшов на нелегальне становище та зв'язався з Закоштуєм. За його завданням він кілька тижнів займався налагодженням зв'язку із підпільниками, які переховувалися від арешту німцями. Більшість ж часу сидів без

²⁴ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 151.

* *Пукса Борис Іларіонович* («Бурбурун», «Полячек») – на той час резидент фельдкомендатури та член міського Українського допомогового комітету в Луцьку. Вийхав до м. Пінськ, де очолив агентурний відділ німецької жандармерії.

** *Марченко Андрій Дмитрович* («Бурий») – на той час голова Луцької обласної управи та провідник Волинського обласного проводу ОУН.

²⁵ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 159.

^{3*} *Бохонько Григорій* («Зінько», «Став») – на той час очолював Піддубцівський повітовий провід ОУН.

^{4*} *Вовчок Костянтин Михайлович* («Нестор») – на той час учасник ОУН.

²⁶ *Мазурець С. Повстанськими стежками...* – Луцьк, 2002. – С. 53–54.

^{5*} *Музичук Кузьма Кирилович* («Карколом», «Левко») – на той час референт СБ Теремнівського р-ну ОУН.

серйозних завдань. Займався чищенням та «магазинуванням» зброї²⁷.

Восени 1941 р. Колтонюка призначили організаційним референтом Волинського обласного проводу ОУН з підпорядкуванням Рафальському*. Коли останнього арештували німці, шефом Колтонюка став Закоштуй, а з грудня 1942 р. – Анатолій Козяр²⁸. Увесь цей час Микола спільно із Качинським готували план створення повстанських загонів, які б розгорнули на території Волині й Західного Полісся боротьбу з німцями.

Впродовж січня 1943 р. Колтонюк гостював у «Клима»** у с. Мочулки Турійського р-ну Волинської обл. і проживав у місцевого оунівця – старости сільської управи Опанаса Бірука^{3*}. Його будинок знаходився під самим лісом в колишній польській «гаївці». Після обговорення «військових справ»^{4*} Колтонюк виїхав²⁹.

Згідно зі спогадами Уляни Петрук, 7 лютого 1943 р. він був присутнім на пункті зв'язку «Лиман-1» у с. Рудка-Козинська Рожищенського р-ну Волинської обл., де відбулася нарада Крайового проводу ОУН. Крім Колтонюка, Качинського та Козяра, у ній брало участь керівництво підпілля: Дмитро Клячківський^{5*}, Василь Сидор^{6*} та Роман Шухевич^{7*}. За результатами наради Ка-

²⁷ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 159.

* Рафальський Віталій Павлович («Дід», «Сизий») – на той час референт СБ Волинського обласного проводу ОУН.

²⁸ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 159.

** Бедрик Борис Григорович («Див», «Зимний», «Клим») – на той час працював Порицьким надлісничим. Згодом очолив розвідку Головної команди УПА.

^{3*} Бірук Опанас Іванович, 1900 р. н., уродженець с. Маковичі Турійського р-ну. Арештований 17 червня 1946 р. райвідділом МДБ. Засуджений 11 липня 1946 р. до 10 років таборів з позбавленням прав на 5 років.

^{4*} Ймовірно йшлося про створення в с. Вовчак та Свинаринському лісі Турійського р-ну повстанської бази Володимирської округи ОУН «Січ».

²⁹ ГДА СБ України, м. Луцьк, ф. 5, спр. 4272, арк. 54.

^{5*} Клячківський Дмитро Семенович («Ар'ян», «Блонд», «Блондин», «Білаш», «Клим Савур», «Омельян Кримський», «Охрім», «Панас Мосур», «Рома») – на той час очолював Крайовий провід ОУН на ПЗУЗ.

чинському доручили створити на Поліссі першу повстанську сотню, а Колтонюку – розгорнути підготовку до створення військових підрозділів³⁰.

У той час він часто навідувався до Піддубців, де познайомився із майбутньою дружиною – Зінаїдою Драницькою*. Тоді дівчина переховувалася від вивозу на примусові роботи до Німеччини у своєї тітки Анастасії Пикавчук. Згідно з описом у кримінальній справі, Зінаїда була високою, худорлявою блондинкою з сірими очима, овальним обличчям, тонкими губами та прямим носом з горбинкою³¹. Однак, романтичні побачення обірвали «організаційні» справи.

Зінаїда Драницька.

На початку лютого 1943 р. Миколи надійшов лист від Клячківського з наказом з'явитися для отримання нової посади. По прибутті на місце зустрічі, він, у

^{6*} *Сидор Василь Дмитрович* («2», «200», «202», «624», «808», «В.», «Верховинець», «Вишитий», «Зов», «Кіндрат», «Кравс», «Крегул», «Лісовик», «Ростислав Вишитий», «Шелест», «Ш») – на той час член Головного військового штабу Проводу ОУН.

^{7*} *Шухевич Роман Йосипович* («Білий», «Дзвін», «Роман Лозовський», «Степан», «Тарас Чупринка», «Тур», «Чернець», «Чух») – на той час військовий референт Проводу ОУН.

³⁰ *Мазурець С.* Повстанськими стежками... – Луцьк, 2002. – С. 20–26.

* *Драницька Зінаїда Іванівна* («Оля»), 1920 р. н., уродженка с. Піддубці Луцького р-ну Волинської обл. Після закінчення 1936 р. початкової школи, навчалася у приватній єврейській школі швачок Каткіц Рівке у Луцьку на вул. Болеслава Хороброго, 14. Восени 1940 р. арештована Теремнівським райвідділом НКВС та звинувачена в антирадянській агітації. Засуджена у січні 1941 р. Волинським обласним судом до 6-ти років позбавлення волі. Звільнена 22 червня 1941 р. разом із батьком Іваном Ілічом з Луцької в'язниці.

³¹ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 18–19, 21.

присутності Якова Бусела*, призначив Колтонюка, військовим референтом Волинського обласного проводу ОУН. Надалі завданням Колтонюка, під псевдонімом «Олег», постала організація переходу у підпілля українських «щуцманів». На цей час його зверхником був Крайовий військовий референт «Сом»**. 15 лютого 1943 р. останній скликав у Піддубцях нараду щодо створення повстанських підрозділів. На ній Колтонюк отримав нові завдання: 1) визначити кількість людей у кожному районі, готових приєднатися до повстанських загонів; 2) розподілити по районах військових фахівців, зброю, боєприпаси, запаси продуктів; 3) з дотриманням суворої конспірації провести «загальний військовий вишкіл»³².

Реалізуючи поставлені «Олегом» доручення, 20 березня 1943 р. понад 300 курсантів Луцької сільськогосподарської школи, прихопивши із собою десять гвинтівок, перейшли у підпілля. З місця своєї дислокації в с. Лаврів Луцького району вони прибули до Цуманського лісу Ківерцівського району. «Рубашенко»^{3*}, який організував цю операцію, на початку квітня 1943 р. був призначений на хуторі біля с. Романів Луцького району «Олегом» на посаду шефа штабу групи «Котловина». Його завданням була організація заготівлі продуктів, зброї, обмундирування, а також військової підготовки³³. Також «Рубашенко» заступав «Олега» у випадках відсутності³⁴.

* *Бусел Яків Григорович* («121», «Багровий», «Благий», «Галина», «Дніпровий», «Заславський», «Київський», «Роман», «Шахтар») – на той час референт пропаганди Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ.

** *Івахів Василь Григорович* («Йосип», «Сом», «Сонар», «Четар Рос») – на той час військовий референт Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ.

³² ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67424, арк. 43.

^{3*} *Коваль Степан Йосипович* («Бурлака», «Рубаш», «Рубашенко») – на той час учасник Похідної групи ОУН та бунчужний сотні Луцької сільськогосподарської школи.

³³ Літопис УПА. Нова серія. Т. 15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів зарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1945–1954. Кн. 2. / Упоряд.: С. Власенко, С. Кокін, В. Лозицький. – К.: Торонто: Літопис УПА, 2011. – С. 617.

³⁴ ГДА СБ України, ф. 6, спр. 75175, т. 1, арк. 85.

Через кілька днів Колтонюк забезпечив озброєння новоприбулих бійців заздалегідь заготовленими гвинтівками та кулеметами³⁵. На той час загін складався з трьох сотень – «Мороза»*, «Богдана»** та «Рибак»^{3*}.

Їх силами впродовж квітня 1943 р. було розгромлено німецьку в'язницю в містечку Цумань, а також зруйновано пункти для відправлення людей до Німеччини на залізничній станції Ківерці³⁶. Вони роззброїли угорський гарнізон в Олиці та провели із полоненими пропагандистську бесіду³⁷. Із Колок прогнали німецьку комендатуру й перетворили містечко у столицю «повстанської республіки»³⁸.

У відповідь на дії повстанців, німці, використовуючи поляків, почали тероризувати українські села. Так, у червні 1943 р. каральні операції охопили Ківерцівщину, де на той час у с. Журавичі базувався «Олег». Його помстою став наказ знищити місцеві польські колонії. Рятуючись від наступу повстанців, жителі останніх виїхали до укріпленої військової бази – «пляцувки» Пшебраже^{4*}. За наказом «Олега» її оточили з усіх сторін. Для обстрілу «пляцувки» підтягнули три гармати й чотири міномети. Незважаючи на інтенсивний обстріл, підпалити Пшебраже не вдавалося. Поляки викопали мережу окопів та бліндажів, де й успішно перечікували обстріли. Через кілька

---

³⁵ ГДА СБ України, ф. 6, спр. 75175, т. 1, арк. 26–27, 64.

* *Кузьма Григорій* («Мороз») – базувався в Блудівському лісі.

** *Янчук Віктор Васильович* («Богдан») – базувався в Садівському лісі

^{3*} *Комар Микола Андрійович* («Недоля», «Рибак») – базувався у Воротнівському лісі.

³⁶ *Ленартович О.* Український національно-визвольний рух... – С. 50.

³⁷ *Пагіря О.* Між війною та миром: відносини між ОУН і УПА та збройними силами Угорщини (1939–1945). – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2014. – Т. 12. – С. 116.

³⁸ *Дмитрук В.* Вони боролися за волю України (Участь ОУН і УПА у національно-визвольній боротьбі українського народу в 1941–1956 рр. за матеріалами Волині та Полісся). – Луцьк: Волин. обл. друкарня, 2006. – С. 112–113.

^{4*} Тепер с. Гайове Ківерцівського р-ну Волинської обл.

годин бою на допомогу оточеним прибули дві групи червоних партизан, які ударили повстанцям в тил. Опинившись під обстрілом з обох сторін та намагаючись уникнути оточення, «Олег» наказав відступати до Колок. Вочевидь повстанці понесли значні втрати, адже одразу після бою, провели мобілізацію до загону. Для поповнення сотню «Мороза» направили в Луцький район, «Рібака» – Олицький та Теремнівський райони, а сотня «Богдана» залишилися у Колківському районі³⁹.

На початку липня 1943 р. керівництвом ОУН на ПЗУЗ вирішено було називати нещодавно створені повстанські підрозділи Українською Повстанською Армією⁴⁰. Окрім того, на підконтрольних територіях створювалася адміністрація підпілля – «Запілля». Наказом «Клима Савура» територія Волинської обл., а також південні райони Берестейщини увійшли до складу Групи «Тури». Її організатором та першим керівником став «Олег»⁴¹. Розуміючи гостру нестачу досвідчених фахівців, він організував низку «вишколів». Наприклад, в с. Кукуріки Старовижівського р-ну Волинської обл. – школу військових розвідників.

У середині серпня 1943 р. «Олег», спільно із загонами «Голубенка»*, «Рудого»** та «Рубашенка», провів кілька успішних боїв з червоними партизанами поблизу с. Красноволя Маневицького р-ну Волинської обл.⁴², а також у районі с. Журавичі⁴³. Отримавши несподівану відсіч, вони відступили на північ.

Водночас продовжувалося трагічне протистояння з поляками. Згідно з наказом «Олега», впродовж 25–30 серпня 1943 р.

³⁹ Літопис УПА. Нова серія. – К.; Торонто, 2011. – Т. 15. – С. 630–631.

⁴⁰ Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини та Любачівщини / Ред. П. Потічний, В. В'ятрович. – Торонто; Львів: Літопис УПА (Бібліотека), 2003. – Т. 4. – С. 21.

⁴¹ Літопис УПА. Нова серія. – К.; Торонто, 2011. – Т. 15. – С. 606.

* *Громадюк Олексій Романович* («Голобенко», «Голубенко», «Острозький») – на той час командир Ковельського куреня групи УПА «Озеро».

** *Стельмащук Юрій Олександрович* («Грім», «Кайдаш», «Рудий») – на той час командир 3-ї групи УПА «Озеро».

⁴² *Мазурець С.* Повстанськими стежками... – С. 87–90.

⁴³ ГДА СБ України, ф. 6, спр. 75175, т. 1, арк. 66.

«Рудий» провів «очищення» від польського населення Ковельської округи ОУН. Для проведення цієї операції повстанську групу (700 бійців) розділили на три частини. За Любомльський, Головненський та Шацький райони відповідав «Лисий»*, Турійський – «Сосенко»**, Голобський – «Голобенко», Ковельський, Мацеївський, Седлищенський райони – «Рудий». У м. Ковелі ліквідацію окремих поляків проводила Служба безпеки⁴⁴.

Не залишалася поза увагою «Олега» й організаційна робота. 7 вересня 1943 р. він видав низку наказів командирам загонів Групи «Тури». Зокрема, розпорядився «козаків» (рядових), які виконують функції підстаршин, підвищити до відповідних військових рангів; скласти «екзаменаційні комісії» для перевірки знань підстаршинського складу; у службових взаємовідносинах запровадити звернення «друже»; надсилати йому щотижневі лаконічні «бойові донесення» від командирів загонів, найважливіші з них рекомендував шифрувати; облікувати усе радіотехнічне майно та відповідних фахівців; надіслати до 20 вересня 1943 р. з кожної округи на підстаршинський вишкіл по тридцять добре озброєних людей, а також по п'ятнадцять – зі знанням саперної справи й піротехніки⁴⁵.

Утім, згаданий «вишкіл» проводив вже новий командир Групи «Тури» – «Рудий», якому 15 вересня 1943 р. «Олег» передав посаду⁴⁶. Надалі він очолив організаційно-мобілізаційну референтуру Головної військової округи ПЗУЗ⁴⁷. Окрім того, на «Оле-

* *Климчак Іван Васильович* («Лисий», «Павлюк», «Пашкевич», «Степан», «Шашкевич») – на той час командир Любомльського куреня групи УПА «Озеро».

** *Антонюк Порфирій Флорович* («Бджола», «Кліщ», «Комах», «Сосенко») – на той час шеф військового штабу 3-го загону УПА ім. Івана Богуна. Базувався в Свинаринському лісі.

⁴⁴ ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67424, арк. 46, 95.

⁴⁵ Літопис УПА. Нова серія. Т. 2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк, І. Павленко. – К.; Торонто: Літопис УПА, 1999. – С. 484–489.

⁴⁶ ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67424, арк. 44.

⁴⁷ *Марчук І.* Командир УПА-Північ Дмитро Клячківський – «Клим Савур». – Рівне, 2009. – С. 96.

га» також покладалося завдання оборони від німців «Колківської республіки»⁴⁸.

У цей час Колтонюк перевіз до себе майбутню дружину Зінаїду, яка під псевдонімом «Оля» навчалася на медичних курсах в лісі біля Журавич. Проте закінчити «вишкіл» їй не вдалося. Через три тижні навчання у осінньому лісі Зінаїда захворіла та була відвезена на лікування у с. Романів Луцького р-ну, а звідти – у Піддубці⁴⁹. Саме там 10 жовтня 1943 р. «Олег» та «Оля» одружилися⁵⁰. Гостями на скромному весіллі були: Іван Малімон*, Григорій Бохонько та Сергій Козяр**⁵¹.

У листопаді 1943 р. на Стиденських хуторах Костопільського р-ну Рівненської обл. відбулася нарада керівництва УПА. На ній Клячківський назвав здобутки та недоліки кожної групи. Стосовно загону «Котловина» заявив, що зосередження великих підрозділів УПА в районі Колок було помилковим. Це спонукало німців застосовувати у наступі авіацію, через що постраждало чимало цивільного населення. Докоряв «Олегу», що він забагато уваги приділяє молодій дружині – «возиться з бабою».

За результатами наради Колтонюк передав командування загonom «Рубашенку», який переходив у підпорядкування групи «Заграва». Новим завданням «Олега» було зібрання вцілілих після проходження лінії фронту підрозділів УПА та відновлення їх боєздатності⁵². Його дружина під псевдом «Скиба» очолила референтуру Українського Червоного Хреста (УЧХ) Луцької округи «Хортиця». Впродовж 15–30 листопада 1943 р. вона пере-

⁴⁸ Байда Т. Хрещені вогнем. – Луцьк: Волин. обл. друкарня, 2008. – С. 44.

⁴⁹ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 26.

⁵⁰ Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.): Бібліографічний довідник / Упоряд. Н. Мудра. – Львів, 2004. – С. 44.

* Малімон Іван Іванович («22», «Артем», «Бджола», «Василь», «Доктор», «Задорожний», «Омелько», «Омельян», «Технік», «Шеченко») – на той час командир сотні в курені УПА «Погром».

** Козяр Сергій Степанович («Борсук», «Ленін») – на той час референт СБ Теремнівського військового району УПА.

⁵¹ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 27.

⁵² Літопис УПА. Нова серія. – К.; Торонто, 2011. – Т. 15. – С. 632.

бувала у с. Будераж Здолбунівського р-ну Рівненської обл. разом із своєю керівницею «Зіною»^{* 53}. Вочевидь, що повноцінно розгорнути роботу на новій посаді Драницькій так і не вдалося.

На початку січня 1944 р. подружжя Колтонюків повернулося до Піддубців, де в укритті сподівалося пересидіти проходження радянсько-німецького фронту. Разом із Сергієм Козяром та «Малим» Колтонюк викопав схрон під будинком тітки. Примхою долі у тому ж місці розквартирувалися радянські військові. Вночі червоноармійці помітили невідомих, які вилізли з-під землі й побігли до лісу, а зранку зробили обшук та виявили замасковане укриття. Після цього господаря будинку – Григорія Пикавчука арештували, а його сім'ю вислали до Сибіру⁵⁴.

У цей час Колтонюк обіймав посаду тимчасового коменданта групи «Тури» й не мав можливості відсиджуватися у криївці⁵⁵. Для налагодження зв'язку із «Рубашенком» Колтонюк прибув весною на Костопільщину до «Далекого»^{**}. Однак той відповів, що немає зв'язку. Після цього Колтонюк вирушив на Цуманщину⁵⁶. Напевне, наполегливі пошуки «Рубашенка» спричинив не лише наказ. У його підпорядкуванні тоді перебувала його дружина. Згідно з наказом «Рубашенка» від 11 лютого 1944 р., вона забезпечувала перехід на Ківерцівщину підрозділу «Узбека»^{3* 57}.

---

* *Беличенко-Ганевич Ніна Сергіївна* («Аниченко», «Зіна») – на той час Крайовий референт УЧХ.

⁵³ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 51, 85.

⁵⁴ Там само, арк. 66–67.

⁵⁵ *Ковальчук В.* Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.). – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2006. – Т. 7 (Бібліотека). – С. 240.

^{**} *Янішевський Степан Павлович* («Богослов», «Вовк», «Далекий», «Погорілий», «Семен Сидоренко», «Тома», «Юрко») – на той час очолював групу «Заграва».

⁵⁶ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 164.

^{3*} *Павлюк Василь Макарович* («Узбек») – на той час командував Відділом особливого призначення (60 бійців), який забезпечував охорону Дмитра Клячківського.

⁵⁷ Літопис УПА. Нова серія. Т. 14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Нові документи / Упоряд. В. Ковальчук, І. Марчук. – К.; Торонто, 2010. – С. 317.

Врешті Колтонюку вдалося відшукати дружину. У березні 1944 р. він відвіз її до чеської сім'ї Владека Стегліка у с. Малеве Демидівського р-ну Рівненської обл. Під виглядом родички Зінаїда у них легалізувалася й допомагала по домашньому господарству⁵⁸.

Перебуваючи у Цуманському лісі, 17 серпня 1944 р. «Олег» зустрівся з Клячківським, який щойно, через Пінські болота, перейшов лінію фронту⁵⁹. Колтонюку присвоїли чин хорунжого та під новим псевдом «Данило» призначили референтом зв'язку Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ⁶⁰. Його новим завданням була організація відділу радіозв'язку на чолі з «Романом», а також «зв'язкових відділів». Передбачався їх поділ на чоловічі на чолі з «Орликом»* та жіночі на чолі з «Орисею». Йому доручили налагодити зв'язок з «Енеєм»**, «Дубовим»^{3*}, «Верещакою»^{4*} та підпіллям в Галичині.

За кілька тижнів після призначення в Мощаницькому лісі загинув «Орлик» з групою 11-ти зв'язкових. «Данило» відразу доповів про втрату Клячківському й отримав від нього нове завдання – очолити Клеванський та Олицький райони ОУН. Їх потрібно було швидко підготувати до можливого конспіративного перебування членів Проводу ОУН на ПЗУЗ.

⁵⁸ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 19.

⁵⁹ Літопис УПА. Нова серія. – К.; Торонто, 2011. – Т. 15. – С. 639.

⁶⁰ Якуб'юк А. Комбатанти Волинського краю // Волинь. – 2002. – № 4. – С. 141.

* *Ющук Петро* («Орлик») – на той час був заступником референта СБ Ківерцівського району ОУН.

** *Олійник Петро Федорович* («Еней», «Морозенко», «Роман», «Сергій», «Старий») – на той час очолював підрозділи УПА-Південь.

^{3*} *Литвинчук Іван Самійлович* («2122», «7604», «795», «8228», «9245», «Давид», «Дубовий», «Корній», «Максим») – на той час був виконуючим обов'язки керівника З'єднаної групи УПА № 33 «Завихост».

^{4*} *Воробець Федір Васильович* («Верещака», «Волинець», «Глід», «Денис», «Дмитро», «Дуб», «Зелений», «Корнійчук», «Кривий», «Олекса», «Степан», «Устим», «Шахтар», «Шигуніч»).

Заступивши на нову посаду, Колтонюк викликав до себе «Чуба»* та заслухав від нього звіт про ситуацію на терені. Із почутого «Данило» зробив висновок, що районний провідник не готовий до виконання необхідних завдань. Свої недоліки у роботі той пояснював браком підготовки та помилками підзвітних. Тому Колтонюк перевів «Чуба» до своєї боївки та особисто керував районом⁶¹.

У колонії Борвиця Деражненського району 5 лютого 1945 р. Колтонюк зустрівся з Клячківським, Козаком**, Янішевським та Козяром. Після наради «Клим Савур» наказав «Данилу» через три дні прибути до нього з кавалерійською групою на Оржівські хутори. Планувався новий рейд, ймовірно, на схід до «Верещаки». Після цього Микола із боївкою вирушив до Жуківського лісу для перевірки людей підрайонного ОУН «Партизана». Виявивши одного агента, він відправив до «Клима Савура» зв'язкову «Орису» з повідомленням, що затримається. Домовилися, що відповідь вона принесе 9 лютого о другій годині ночі на хутір Жуківський до тітки Козлихи⁶².

У цей час на Оржівських хуторах розпочалася масштабна акція військ НКВС, й Колтонюк не мав змоги вирушити до «Клима Савура». 12 лютого оперативно-військова група 223-го стрілецького батальйону з 40 бійців на чолі з старшим лейтенантом НКДБ Хабібуліним натрапила на слід Клячківського. У результаті переслідування у лісі на північ від Оржівських хуторів о 14.30 провідник ОУН ПЗУЗ загинув разом із двома охоронцями⁶³.

---

* *Лучинець Іван Данилович* («Чуб», «Шама») – на той час провідник ОУН Олицького району.

⁶¹ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 165.

** *Козак Микола Михайлович* («553», «555», «675», «715», «3344», «Богдан», «Вівчар», «Кучма», «Кучма Петро», «Л.», «Лука», «Очерет», «Петро», «Сергій Хортиця», «С-к», «Смок», «Степан Орач», «Чор-енко», «Чупринка», «Чупринко») – на той час заступник референта СБ Крайового пров. ОУН на ПЗУЗ.

⁶² ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3. – арк. 166.

⁶³ *Марчук І.* Командир УПА-Північ Дмитро Клячківський – «Клим Савур». – Рівне, 2009. – С. 138–140.

13 лютого Колтонюк зустрів на хуторі Новостав «Мітлу»* та разом з ним прибув у с. Адамків до дружини «Орлика». Вона розповіла, що вночі на 12 лютого до її сестри в с. Суськ приходив «Орлик» з двома підпільниками. Однак, не знайшовши надійного укриття, взяли підводу й виїхали в напрямку млина колонії Борівка. Тоді ж Колтонюк вперше побачив листівку про ліквідацію 12 лютого 1945 р. військами НКВС на хуторі поблизу Оржівка «Клима Савура». Спочатку він сприйняв її за чергову радянську провокацію та разом із «Мітлою» вирішив провести розслідування. Виявилося, що цього дня жодної сутички на хуторах не відбулося. Микола припустив, що «Клим Савур» самостійно виїхав до «Верещаки». Тому вирішено було рухатися у його пошуках на схід. У с. Борівка вони зайшли до «пунктового» зв'язкового «Вусатого». Він повідомив, що зранку 12 лютого до будинку заходив Клячківський. Однак самого «Вусатого» тоді не було вдома. Він передав через матір, щоб ввечері його чекав, а сам пішов до лісу. Після зустрічі з Янішевським виявилося, що на сході Клячківського не було й нема. Заслухавши розповідь Колтонюка, він повідомив керівництву, що останній не виконав наказу, чим призвів до трагедії⁶⁴.

Коли тимчасовим провідником ОУН на ПЗУЗ призначили Козака, він викликав до себе «Данила» та заслухав від нього звіт про обставини загибелі Клячківського. Вирішили провести розслідування, на час якого Колтонюка відсторонили від посади. Невдовзі слідчий СБ «Модест»** встановив, що місце перебування «Клима Савура» видав органам НКВС «Вусатий». Незадовго до цього його рекомендував Янішевський як «надійну людину».

Після того Колтонюк востаннє зустрівся з Козаком у його «резиденції» у с. Романів Луцького р-ну. Отримав для ознайом-

---

* Присяжнюк Олексій Васильович («Каруспун», «Макар», «Мітла», «Палій») – на той час референт СБ Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ.

⁶⁴ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 166.

** Коренюк Василь Семенович («Модест», «Палій») – на той час старший слідчий з особливо важливих розслідувань при рефертурі СБ Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ.

лення брошуру «Агентура НКВС–НКДБ в дії» й вночі 15 лютого 1945 р. вирушив із боївкою до Жуківського лісу. Підійшовши зранку до хутора Новини поблизу с. Голишів, вирішили провести розвідку. Колтонюк доручив заступнику Малімону простежити з лісу за ситуацією, потім вночі зв'язатися з учасниками підпілля, які мешкали на хуторі та арештувати кількох осіб, які підозрюються у співпраці з НКВС. Натомість Малімон знехтував конспірацією. Пересвідчившись, що на хуторі нема військових, зайшов до найближчого господарства та, набравши вівса для коней, повернувся до лісу. За зрив операції Микола вилаяв Малімона та зняв з посади. Після цього Козак забрав «Артема» до своєї боївки, а Колтонюку наказав викопати для нього криївку у Воротнівському лісі. Присланий для прийняття об'єкту ройовий Павло Бондарчук («Чорний»), невдовзі перейшов на сторону НКВС та видав низку криївок*.

У цей важкий для Колтонюка період, 16 квітня 1945 р. дружина народила дочку Орису⁶⁵. Весною наступного року вона змушена була залишити чеську родину, яка готувалася до виїзду на історичну батьківщину. За вказівкою чоловіка, Зінаїда Драницька оселилася з донькою у мешканця с. Піддубці Мирона Гонтика й отримувала допомогу від батька – Івана Драницького⁶⁶.

Чвари, які охопили підпілля після загибелі Клячківського, не обійшли осторонь «Данила». У травні 1945 р. знову постало питання про призначення керівника Клеванського та Олицького районів ОУН. За згодою Козака на цю посаду призначили «Чуба», який тимчасово ще підпорядковувався Колтонюку. Проте, уже в серпні того ж року наказом «Луки» Колтонюка позбавили посади та підпорядкували «Модесту».

---

* 7 грудня 1945 р. до Торчинського районного відділу НКВС прийшов з повинною «ройовий» Павло Бондарчук – член особистої охорони Крайового провідника ОУН на ПЗУЗ Миколи Козака. Він повідомив про місце знаходження криївки Крайового проводу ПЗУЗ у с. Романів. Внаслідок проведеної впродовж 12–13 грудня 1945 р. агентурно-бойовою групою «Твердого» операції було виявлено 10 криївок та знищено частину керівного складу Крайового проводу ПЗУЗ.

⁶⁵ Мазурець С. Повстанськими стежками... – С. 199.

⁶⁶ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 51.

У листопаді 1945 р. Колтонюк отримав від нього завдання передати Козаку «грипс» з проханням знову підпорядкувати собі «Чуба». Разом вони повинні були у найкоротший термін підготувати місця для «зимівлі». Погодившись із пропозицією, Козак додатково доручив Колтонюку налагодити зв'язок з «Гордієм»* та «Уласом»**, забезпечити житлом й роботою друкарку «Галю», а також налагодити роботу друкарської машини⁶⁷.

Приступивши до виконання завдань, «Данило» зрозумів, що «Чуб» не відповідає займаній посаді. Він запідозрив, що «Чуб» працював на НКВС. Підставою стало невиконання наказу про вбивство вчительки (радянської агентеси) із с. Чемеринка, яка призвела до загибелі «Бриня». Він відпустив її, взявши підписку про співпрацю. Одразу після цього вчителька виїхала в Олику. Натомість повісив у с. Голишів жінку, яка надавала повстанцям допомогу.

Ворожість між обома «колегами» спричинила до того, що «Данило» знову просив Козака замінити «Чуба». Щоправда, до звинувачень у співпраці з ворогом ще не дійшло. Невдовзі «Данилу» надійшла відповідь, що кадри необхідно навчати, а не лише від них вимагати. Після цього Колтонюк чекав зручного моменту, аби викрити «Чуба». Таку можливість надало запрошення від «Кирика»^{3*} на нараду, призначену 18 січня 1946 р. у с. Ботин Ківерцівського р-ну. Там його повинен був зустріти «Ворон»^{4*}. Колтонюк сподівався, що прибуде й Козак, який допоможе залагодити проблему з «Чубом». Сформувавши у Жуківському лісі групу із сімох підпільників, 18 січня він прибув

---

* *Бондарчук Валерій Васильович* («42», «1920», «Гордий», «Гордій», «Палій», «Пилип», «Прісько», «Сизий», «Старий», «Степан») – на той час провідник ОУН Ковельської округи.

** *Волосовець Леонід* («Куля», «Максим», «Улас») – на той час провідник ОУН Луцького надрайону.

⁶⁷ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 167.

^{3*} *Власюк Ігор Данилович* («23», «Кирик», «Назар») – на той час співробітник референтури зв'язку Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ.

^{4*} *Новак Федір Сильвестрович* («Ворон», «Соловей») – на той час провідник ОУН Теремнівського району.

до Ботина⁶⁸. Вочевидь, що «Данило» дізнався про наслідки засідки, влаштованої агентурно-бойовою групою НКДБ «Твердого» у Ботині* за три дні до цього, але від задуманого не відступив⁶⁹.

Незважаючи на небезпеку, «Данило» прибув на місце зустрічі. Ввечері того ж дня він розмістив «Чуба» з частиною групи в одних господарів, а сам, разом з «Іваном», розмістився у іншій⁷⁰. Несподівано у «Чуба» підірвалася оборонна граната, яку він кинув під ноги повстанцям та господарям будинку. Внаслідок вибуху один з підпільників одразу загинув. «Машиніст» з с. Голишів, «Черкес» з с. Мительне, «Тихий»**, «Хвильовий» та господарі будинку отримали важкі поранення, а їхня дочка – легкі. Після цього «Чуба» схопили і допитали. Під тягарем обставин, він зізнався, що виконував завдання НКВС⁷¹. Він розповів про агентурну мережу у Клеванському, Олицькому та Теремніському районах, що «пунктовий» зв'язку Володимир Гаврилюк («Олекса») був причетним до знищення 12 грудня 1945 р. агентурно-оперативною групою «Твердого»^{3*} криївки у с. Романів Луцького р-ну.

Після цього останній був викликаний на допит. «Данило» зробив висновок, що «пунктовий» був причетний до згаданої події та відправив його на слідство до Козака. У дорозі Гаврилюк

⁶⁸ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 168.

* 15 січня 1945 р. поблизу с. Ботин кінна група Федора Воробця («Верещаки») та Петра Гудзоватого («Василя») потрапила у засідку. Отримавши поранення, перший у непритомному стані був схоплений, а другий – застрілився.

⁶⁹ Марчук І. Сотник УПА Петро Гудзоватий – «Очеретенко». – Львів: Літопис УПА, 2011. – С. 72–78.

⁷⁰ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 168.

** Гребень Володимир Климович («Тихий»), 1923 р. н., уродженець с. Жорнище Ківерцівського р-ну Волинської обл. Із 1944 р. – співробітник типографії Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ. Фігурант агентурної справи «Вбивці» на членів Олицького районного проводу ОУН.

⁷¹ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 55, спр. 4, т. 3, арк. 14.

^{3*} Кравчук Йосип Михайлович («Комар», «Твердий») – на той час очолював агентурно-бойову групу УНКДБ Волинської обл. з семи агентів-бойовиків, колишніх оунівців.

загинув. Колишня співробітниця контррозвідки «Одарка»*, якій Колтонюк доручив особисто поінформувати Козака про результати розслідування, розповіла усе «Ворону». Почувши це, останній обурювався, що його не повідомили. Заявляв, що Колтонюк приховав від нього викриття «Чуба», а «вихваляється перед бабами». На підставі того, що даний терен знаходився у його підвітності, призначив Малімона провідником ОУН Олицького та Клеванського районів. Коли Колтонюк намагався це оскаржити, «Ворон» йому заявив, що згідно з розпорядженням Козака, повноваження Колтонюка на цих теренах обмежуються лише роботою по лінії СБ⁷².

Увесь цей час доглядом за раненими від вибуху гранати займався лише бійовик «Іван»**. Коли він звернувся за допомогою до «Ворона», той відповів, що у нього немає вільних криївок і людей. Порадив звернутися за допомогою до свого безпосереднього керівника. Зухвала поведінка «Ворона» розізлила Колтонюка. Він вважав, що той використовує кожну «важку хвилину в житті організаційних людей» для свого утвердження.

Після цього «Данило» намагався вмовити давнього товариша – Малімона, щоб той відмовився від посади, наданої «Вороню». Пригадав йому, як 15 січня 1946 р. допоміг розміститися разом з пораненим «Борушеном» у с. Жорнище Ківерцівського р-ну, надав квартиру та «ідейного» підпільника «Шпака» у допомогу. Після сварки останній залишив село та самостійно переховувався. Тоді Малімон звинуватив «Шпака» у співпраці з НКВС та розстріляв. Однак розмови не допомогли. Малімон продовжував керувати тереном. Більше того, до Колтонюка від «Кирика» надійшов «грипс» з затвердженням нового призначення⁷³.

Весною 1946 р. «Ворон» провів в Теремнівському районі операцію зі знищення «сексотів»^{3*}. Невиправдана жорстокість,

---

* *Мискевич Онисія Панасівна* («Мирослава», «Одарка») – на той час провідниця «Жіноцтва» Луцького надрайону ОУН.

⁷² ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 168.

** *Захарчук Володимир Михайлович* («Іван», «Себастьян») – уродженець с. Борохів Ківерцівського р-ну Волинської обл.

⁷³ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 175.

з якою вона проводилася, стала причиною чергової скарги Колтонюка до Козака. Він доповідав, що були розстріляні цілі сім'ї та спалені їх будинки. Через повішення страчували осіб, щодо яких це заборонялося інструкціями. На це Козак відповів, що сама «акція», ймовірно, була провокацією радянської агентури, але «Ворону» він надалі довіряє.

У липні 1946 р. через «Уліяна»* надійшов наказ від «Луки» остаточно передати Клеванський й Олицький райони Малімо-ну, який повинен був перешкодити поширенню на них впливу «Далекого». Зрештою, у атмосфері взаємних підозр трагічно загинуло двоє друзів Колтонюка. Вночі 18 липня 1946 р. «невідомими» із засідки в с. Жуковці було застрелено «Баса», а його подругу «Галю» важко поранено. Не бажаючи потрапити в полон, вона дострелилася з пістолета. З їх тіл зняли чоботи, забрали зброю та сумки. Лише зранку вбитих помітила тітка «Галі», яка їх забрала й поховала. Колтонюк вважав що це зробили свої, що підштовхнуло остаточно відійти від «організаційних справ». У «грипсі» до Козака від 28 липня 1946 р. він відмовлявся надалі виконувати будь-які його накази, доки надіслані «матеріали» не передадуть «Залісному»**⁷⁴.

10 серпня 1946 р. Козак надіслав «Данилу» листа з повідомленням, що передає справу «про не ідпорядкування» на розгляд «Револьюційного суду». Його головою призначає «Дубового». До того часу зобов'язує «Данила» скласти детальний звіт щодо «організаційного майна» (архіву, зброї, технічних матеріалів, тощо). Надалі зв'язок із суддею буде відбуватися через «Семена»⁷⁵.

^{3*} «Сексот» (секретный сотрудник. – рос.) – таємний співробітник радянських спецслужб.

* *Маєвський Анатолій Васильович* («179», «257», «259», «610», «77», «940», «Баска», «Гребля», «Гриць», «Данило», «Дядя», «Іно», «Йовта», «Карпо», «Микола», «М. Ткач», «Старий», «Уліяна») – на той час провідник ОУН Рівненської округи.

** *Ковальчук Панас Ілліч* («756», «999», «Г.», «Ганок», «Залісний», «Ленок», «Олексій», «Петро», «Старий», «Яшків», «Яшкін», «Яшко») – на той час референт СБ Північно-західного крайового проводу ОУН «Москва».

⁷⁴ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 177–179.

⁷⁵ Там само, арк. 181.

14 вересня 1946 р. «Дубовий» надіслав «Данилу» листа. У ньому повідомляв, що йому наказано скликати «Революційний трибунал» з приводу недотримання субординації. Від себе додав, що неприємно виконувати це завдання, але «наказ є наказом». Запевняв, що буде керуватися виключно «ідейними настановами» й намагатиметься бути справедливим.

4 січня 1947 р. Козак надіслав Колтонюку лист зі закидами, що останнього охопив страх перед терором МДБ та він думає лише про «прикриття своєї спини». Згадував, що ще 10 вересня 1946 р. наказував скласти звіт про роботу, який досі не отримав. Погрожував, що за невиконання наказів його очікує «Організаційний суд»⁷⁶.

Після цього «Данило» розпочав приготування надійного місця укриття. Вночі наприкінці січня 1947 р. він з «Себастьяном» прибув до будинку мешканця с. Борохів Ківерцівського р-ну Степана Степанюка та в ультимативній формі попросив у нього дозволу на обладнання в сінях схрону. Впродовж двох ночей вони завершили роботу й залишили будинок. Через кілька днів підпільники повернулися з Зінаїдою, яка змушена була залишити дочку в мешканця с. Піддубці Микити Рабцуна. За дитиною постійно наглядав її дідусь – Іван Драницький. Він приносив дівчинці їжу, цукерки та іграшки. Зінаїда надалі постійно залишалася в схроні. Займалася читанням книг та вишиванням. Лише тричі їй вдалося відвідати доньку.

Продуктами підпільникам допомагала родина Драницьких, а також брат «Себастьяна», батько оунівки «Віри» – фронтовик Павло Захарчук, який щойно отримав медалі «За перемогу над Німеччиною у Великій вітчизняній війні 1941–1945 рр.» та «За участь у героїчному штурмі та взятті Кенігсберга». Їжу готувала господиня будинку Катерина Степанюк⁷⁷.

10 травня 1947 р. Колтонюк написав керівництву скаргу на Козака, яку надіслав «Дубовому». Він порівнював його роботу зі «зрадою» свого попереднього керівника Скоп'юка, обурював-

⁷⁶ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 156.

⁷⁷ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 36, 48–52, 408–411.

ся узурпацією влади та нехтуванням конспірацією, називав його винуватцем знищення криївки у Романові. Також дорікав посвяченням у таємниці підпілля ОУН ненадійних людей, якою вважав колишню агентку НКДБ «Оксану»*. Він зазначав, що у створенні «Далеким» самопроголошеного Крайового проводу «Одеса» винний, передовсім, сам Козак. Він тримав його на високих посадах й зволікав з арештом свого «давнього товариша».

Через десять днів «Данило» написав листа до Козака. Заявляв, що готовий надати письмове пояснення свого вчинку лише «Залісному». Надалі зв'язок слід підтримувати через «мертвий пункт»⁷⁸.

Однак, «Революційного суду» Колтонюк не дочекався. При проведенні 29 липня 1947 р. обшуків в Борохові, оперативно-військова група Теремнівського районного відділу МДБ на чолі з молодшим лейтенантом Тиришкіним виявила криївку з трьома підпільниками всередині⁷⁹. Згідно з однією із версій, «Данило» одразу відкинув пропозицію здатися. Намагаючись вберегти життя своїй дружині, він наказав Зінаїді залишатися всередині, нагадуючи, що вона – матір. Після цього, вигукуючи «Слава Україні», разом із «Себастьяном» кинулися на ворога. У короткій перестрелці обидва загинули⁸⁰.

У полон потрапила лише Зінаїда, якій довелося «впізнавати» вбитих⁸¹. Вилученими оперативною групою зі схрону «трофеями» стали: ручний кулемет системи «Шкода», дві гвинтівки російського та одна – німецького зразка, автомат ППШ, автомат ППС, три пістолети, три протитанкові гранати, граната Ф-2, 85-ти міліметрова міна, 30 детонаторів, дві ракетниці, 15 ракет різного кольору, 800 патронів, годинник, 500 радянських карбованців, канадські та американські долари, 11 кобур, 4 патрона-

---

* *Фоя Людмила Адамівна* («Мала», «Марія Перелесник», «Оксана», «Тітка») – на той час редактор підпільного часопису ОУН «Молодий революціонер».

⁷⁸ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 156.

⁷⁹ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 11.

⁸⁰ *Мазурець С.* Повстанськими стежками... – С. 200–201.

⁸¹ Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.)... – С. 44.

жі, 7 ременів, 3 польові сумки, а також списки членів ОУН й радянських активістів Теремнівського району⁸². Особливу увагу співробітників МДБ привернула змонтована у двох упаковках портативна телеграфна радіостанція американського виробництва, діапазоном від 50 до 102 метрів. До виявленого комплекту входили: двовухі телефони, запасні радіолампи приймача та передатчика, покриті гумою сумки для приймача і блоку живлення, брезентові такелажна сумка, анодне живлення батареї БОС-60, повністю вичерпане живлення на 1,5 вольт⁸³.

Під час перебування у в'язниці № 1 УМВС м. Луцька Драницька захворіла запаленням легенів та 16 жовтня 1947 р. була відправлена на стаціонарне лікування до тюремної санітарної частини. Через місяць вона дізналася, що не зможе більше мати дітей. Водночас відновилися допити. Опираючись на свідчення Василя Мороза*, слідчі намагалися довести, що Драницька приховує свою дійсну посаду. Незважаючи на організовану «очну ставку», вона усе заперечувала й намагалася вберегти від репресій своїх рідних⁸⁴. Зрештою, це не допомогло. Вироком Особливої наради МДБ УРСР від 6 березня 1948 р. Драницьку засудили за статтями 54-I та 54-II КК УРСР до 10 років позбавлення волі. Такі ж терміни отримали її батько та 19-річний брат Анатолій. Оксенія Драницька, Павло Захарчук, Варвара Корданець та Микита Рабцун були засуджені за зв'язок із «Данилом» до 8 років ув'язнення кожен. Покарання Зінаїда Драницька відбувала у Піщаному виправно-трудоному таборі. Лише 27 січня 1955 р., згідно з ухвалою Карагандинського обласного суду, враховуючи важкий стан здоров'я, її звільнили. Виснажена Драницька повернулася до доньки Ориси у Піддубці та надалі мешкала в будинку на вулиці Київській.

⁸² Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 11.

⁸³ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 58, спр. 3, арк. 141-142.

* *Мороз Василь Ананійович* («Зубатий», «Зубенко») – на той час керував бригадою підсобного господарства УМВС по Волинській обл. Впродовж 1943-1944 рр. очолював господарчі референтури в групах «Заграва», «Богун», Крайовому штабі УПА-Північ.

⁸⁴ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 62, 74.

Висновком прокуратури Волинської обл. від 3 квітня 1992 р. її було реабілітовано⁸⁵. Останнім важким випробуванням, яке довелося пережити Зінаїді Драницькій, була смерть 10 серпня 2002 р. її єдиної дочки⁸⁶. Трагічна доля подружжя Колтонюків-Драницьких, яке віддало усе задля незалежності України, заслуговує на пам'ять нащадків.

Таким чином, у життєвому шляху Миколи Колтонюка проявилися всі перипетії українського визвольного руху 1930-х–1940-х рр., що, зрештою, відобразилося на формуванні його особистості. Поряд із ідейною невтомністю, самовіданністю й непохитністю, уживалася нетерпимість, підозрілість, мстивість, заздрість. Нехтуючи власним життям, Колтонюк не надто цінував чуже.

Дивним чином в його характері уживався жорстокий фанатик і дбайливий батько й люблячий чоловік. Зрештою, незважаючи на складний психологічний портрет, під псевдонімами «Щупак», «Василь», «Олег» та «Данило» він відіграв значну роль в українському визвольному русі. У 1940 р. відновлював роботу осередків ОУН на Луччині. Він був серед засновників Української повстанської армії, підготував основу для створення на початку 1943 р. перших повстанських загонів на Волині. Організував та очолив влітку 1943 р. групу УПА «Тури». Незважаючи на конфлікт з керівництвом, до останньої хвилини життя не полишав боротьби за самостійну Україну.

REFERENCES

1. Bayda, T. (2008). *Khreshcheni vohnem*. Luts'k: Volyns'ka oblasna drukarnya. [in Ukrainian].
2. Dmytruk, V. (2006). *Vony borolysya za volyu Ukrayiny (Uchast' OUN i UPA u natsional'no-vyzvol'niy borot'biu krayins'koho narodu v 1941–1956 rr. Za materialamy Volyni ta Polissya)*. Luts'k: Volyns'kao blasna drukarnya. [in Ukrainian].

⁸⁵ Держархів Волинської обл., ф. 4666, оп. 2, спр. 5754, арк. 493, 535.

⁸⁶ Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.)... – С. 44.

3. Kots, M. (2015). *U labetakh chervonykh vampiriv (represiyi radyans'kykh «vyzvoliteliv» proty ukrayins'kykh patriotiv na terenakh Volyni v 1939–1941 rr.)*. Luts'k: Nadstyr'ya – Klyuchi. [in Ukrainian].
4. Koval'chuk, V. (2006). *Diyal'nist' OUN(b) i Zapillya UPA na Volyni i y pivdenomu Polissi (1941–1944 rr.)*. Toronto; L'viv: Litopys UPA. [in Ukrainian].
5. Koval'chuk, V., Marchuk, I. (Comps.). (2010). *UPA i zapillyana PZUZ. 1943–1945. Novi dokumenty*. (Vol. 14, Litopys UPA. Nova seriya.). Kyiv; Toronto. [in Ukrainian].
6. Koval'chuk, V., Ohorodnik, V. (Comps.). (2011). *Volyn' i Polissya u nevidomiy epistolyarniy spadshchyni OUN i UPA. 1944–1954 rr.* (Vol. 16, Litopys UPA. Nova seriya.). Kyiv; Toronto. [in Ukrainian].
7. Kucherepa, M. (2006). *Istoriya Volyni: 1939–1941 rr.* Luts'k: Volyns'ka oblasna drukarnya [in Ukrainian].
8. Lenartovych, O. (2011). *Ukrayins'ky natsional'no-vyzvol'nyy rukh na Volyni v Druhiy svitoviy viyni*. Luts'k: VNU imeni Lesi Ukrayinky. [in Ukrainian].
9. Marchuk, I. (2009). *Komandyr UPA-Pivnich Dmytro Klyachkivs'ky – «Klym Savur»*. Rivne: vydavets' Oleh Zen'. [in Ukrainian].
10. Marchuk, I. (2011). *Sotnyk UPA Petro Hudzovaty – «Ocheretenko»*. – L'viv: Litopys UPA. [in Ukrainian].
11. Mazurets', S. (2002). *Povstans'kymy stezhkamy. Rozpovidi ochevydtsya*. Luts'k: Nadstyr'ya. [in Ukrainian].
12. Mirchuk, P. (2007). *Narys istoriyi OUN. 1920–1939 roky. Vydannya tretye, dopovnene*. Kyiv: Ukrayins'ka vydavnycha spilka. [in Ukrainian].
13. Mudra, N. (2004). *Ukrayins'ka zhinka u vyzvol'niy borot'bi (1940–1950 rr.): Bibliohrafichnyy dovidnyk*. L'viv: Svit. [in Ukrainian]].
14. Pahiryia, O. (2014). *Mizh viynoyu ta myrom: vidnosyny mizh OUN i UPA ta zbroynymy sylamy Uhorschyny (1939–1945)*. Toronto; L'viv: Litopys UPA. [in Ukrainian].
15. Potichnyy, P., V'yatrovych, V. (Comps.). (2003). *Spohady voyakiv UPA ta uchasyukiv zbroynoho pidpillya L'vivshchyny ta Lyubachivshchyny*. (Vol. 4). Toronto; L'viv: Litopys UPA. [in Ukrainian].
16. Semenyuk, S. (1992, September 16). Inshoyi respubliky ne potrebuyemo. Luts'k: *Narodna trybuna*. [in Ukrainian].
17. Sushchuk, O. (Comps.). (2011). *Knyha skorboty Ukrayiny. Volyns'ka oblast'*. (Vol. 3: Luts'ky, Lokachyns'ky rayony). Luts'k: Nadstyr'ya. [in Ukrainian].
18. Vlasenko, S., Kokin, S., Lozyts'ky, V. (Comps.). (2011). *Borot'ba proty povstans'koho rukhu i natsionalistychnoho pidpillya: protokoly dopytiv zareshtovanykh radyans'kymy orhanamy derzhavnoyibezpeky kerivnyukiv*

- OUN i UPA. 1945–1954.* (Vol. 15, Litopys UPA. Nova seriya). Kyiv; Toronto: Litopys UPA. [in Ukrainian].
19. Vovk, O., Pavlenko, I. (Comps.). (1999). *Volyn' i Polissya: UPA ta zapillya 1943–1944. Dokumenty i materialy.* (Vol. 2, Litopys UPA. Nova seriya). Kyiv; Toronto: Litopys UPA. [in Ukrainian].
20. Yakub'yuk, A. (2002). *Kombatanty Volyns'koho krayu. Volyn'.* Vol. 4, pp.133–158. [in Ukrainian].

Antoniuk Ya. The Life Story of One of the Founders of Ukrainian Insurgent Army: Mykola Koltonyuk-Yakymchuk

The author investigates the life of Mykola Koltonyuk-Yakymchuk. Author proves that he had the significant role in the Ukrainian liberation movement in Volyn and Western Polissya. In particular, he organized the clandestine cells of the OUN, provided conditions for the creation of insurgent detachments, which subsequently became the basis for the Ukrainian Insurgent Army, and was the first head of the Tura group. Despite the conflict with the leaders, he remained immutable in his beliefs till the last minutes of life.

Key words: Organization of Ukrainian Nationalists, Ukrainian Insurgent Army, «Tury» Group.